12-mavzu. Aliment majburiyatlari

12-mavzu / 16 · 1-semestr

MUNDARIJA

1. Bob
2. Qisqaça xulosa
3. Kazuslar (IRAC)
4. Test
5. Glossariy
6. Xronologiya
7. Mind-map
8. Tuşuntiriş va sxema
9. Manbalar

Bob

Aliment majburiyatlari oila huquqining eng muhim va ijtimoiy ahamiyatga ega institutlaridan biri hisoblanadi. U oilaning yordamga muhtoj a’zolari, ayniqsa voyaga yetmagan bolalar, mehnatga layoqatsiz ota-onalar va boşqa ehtiyojmand qarindoşlarning mulkiy huquqlarini ta’minlaşga xizmat qiladi. Uşbu darsda biz aliment tuşunçasi, uning kelib çiqiş asoslari va öziga xos xususiyatlarini örganamiz. Dars davomida voyaga yetmagan bolalar ta’minoti, ota-onani qöllab-quvvatlaş majburiyati, er-xotin va sobiq er-xotinning huquqlari hamda boşqa qarindoşlarning aliment majburiyatlari batafsil tahlil qilinadi. Şuningdek, aliment tölaş töğrisidagi kelişuvni tuziş tartibi, uning notarial şakli va yuridik kuçi, alimentni sud orqali undiriş, qarzdorlikni hisoblaş va tölamaganlik uçun javobgarlik masalalari körib çiqiladi. Dars yakunida xorijiy mamlakatlar tajribasi bilan tanişib, milliy qonunçiligimizdagi öziga xosliklarni qiyosiy tahlil qilamiz. Bu bilimlar amaliyotda bola manfaatlarining ustuvorligini ta’minlaş va oilaviy nizolarni töğri hal etişda muhim poydevor böladi.

QISQAÇA

- 18 yosh — Bola voyaga yetiş yoşi (Oila kodeksi va Bola huquqlari kafolatlari töğrisidagi qonun)
- 26,5 foiz — Bir bola uçun eng kam aliment (Mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining qismi)
- 3 yil — Ötgan davr uçun undiriş muddati (Sudga murojaat qilingunga qadar bölgan maksimal muddat)
- 0,1 foiz — Keçiktirilgan kun uçun neustoyka (Tölanmay qolgan aliment summasidan har bir kun uçun)

12.1 Aliment majburiyati tuşunçasi va asoslari

Aliment (lotinça alimentum – oziq-ovqat, nafaqa, ta’minot) – qonunda belgilangan hollarda bir şaxsning ikkinçi şaxsga berişga majbur bölgan moddiy ta’minotidir. Oila huquqida aliment majburiyatlari oila a’zolari va sobiq oila a’zolarining mulkiy huquqlarini ta’minlaşda markaziy örinni egallaydi. Aliment majburiyatlarining kelib çiqiş asoslari qonunda imperativ tarzda belgilangan bölib, bularga qon-qarindoşlik,

mehnatga layoqatsizlik va muhtojlik kiradi. Şuningdek, aliment tölaş töğrisidagi kelişuv ham majburiyatni vujudga keltiruvçi asos hisoblanadi. Aliment majburiyatlari öziga xos xususiyatlarga ega. Birinçidan, u şaxsiy xarakterga ega, ya’ni aliment tölovçi yoki oluvçining vafoti bilan tugaydi va meros böyiça boşqa şaxslarga ötmaydi. Ikkinçidan, aliment majburiyatlari bepuldir, ya’ni xatolik bilan undirilgan bölsa ham (yolğon ma’lumotlar yoki qalbaki hujjatlar holati bundan mustasno) qaytarilmaydi. Uçinçidan, bu majburiyat davomli xususiyatga ega bölib, da’vo qilingan kundan boşlab har oyda undirib boriladi. Özbekiston Respublikasi Oila kodeksiga muvofiq, aliment munosabatlari nafaqat ota-ona va bola örtasida, balki er-xotin, sobiq er-xotin, bobo-buvi, nevara, aka-uka, opa-singil kabi boşqa qarindoşlar örtasida ham yuzaga keladi. Uşbu majburiyatlarning töğri belgilanişi va ijro etilişi jamiyatda ijtimoiy adolatni ta’minlaşga, aholining himoyalanmagan qatlamlari, ayniqsa voyaga yetmagan bolalar va mehnatga layoqatsiz şaxslarning manfaatlarini himoya qilişga xizmat qiladi. Faraziy misol: Fuqaro Anvar va uning turmuş örtoği ajraşişdi. Anvarning voyaga yetmagan farzandi bor. Anvar bolasi uçun aliment tölaşi qonuniy majburiyatdir. Agar Anvar vafot etsa, bu majburiyat uning merosxörlariga ötmaydi, çunki aliment şaxsiy xarakterga ega va faqat Anvarning özi bajarişi lozim bölgan burçdir. Bu qoida alimentning şaxsiy tabiatini yaqqol körsatadi.

- Aliment majburiyatlari qonunda imperativ asosda belgilanadi yoki kelişuv orqali vujudga keladi.
- Aliment şaxsiy xarakterga ega bölib, meros böyiça boşqa şaxslarga ötmaydi.
- Aliment majburiyatlari bepuldir va xato undirilgan taqdirda ham qaytarilmaydi (Oila kodeksi, 143-modda).

> **ASOSIY FIKR**
> Aliment şaxsiy xarakterdagi majburiyat bölganligi sababli, u boşqa şaxslarga ötkazilmaydi va boşqa qarşi talablar bilan hisobga ötkazilişi mumkin emas.

12.2 Voyaga yetmagan bolalar uçun aliment

Ota-ona voyaga yetmagan bolalariga ta’minot berişi şart. Bu qoida bola huquqlarini himoya qilişning eng muhim kafolatlaridan biridir. Agar ota-ona örtasida kelişuv bölmasa, aliment sud tomonidan ota-onaning har oydagi iş haqi va boşqa daromadining muayyan ulişi hisobida undiriladi: bir bola uçun törtdan bir qismi, ikki bola uçun uçdan bir qismi, uç va undan ortiq bola uçun yarmi miqdorida. Har bir bola uçun undiriladigan aliment miqdori qonunçilik bilan belgilangan mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining 26,5 foizidan kam bölmasligi kerak (Oila kodeksi, 99-modda). Agar aliment tölovçining daromadi özgarib tursa, daromadini natura tarzida olsa yoki rasmiy daromadga ega bölmasa, sud alimentni har oyda pul bilan tölanadigan qat’iy summa miqdorida belgilaşi mumkin (Oila kodeksi, 102-modda). Şuningdek, bola oğir kasal bölganda yoki boşqa favqulodda holatlarda ota-ona qöşimça xarajatlarda iştirok etişi şart (Oila kodeksi, 103-modda). Mehnatga layoqatsiz, yordamga muhtoj voyaga yetgan bolalarga ham ota-ona ta’minot berişi şart bölib, bu qat’iy summada belgilanadi (Oila kodeksi, 100, 101-moddalar). Faraziy misol: Fuqaro Botir mavsumiy quriliş işlarida işlaydi va rasmiy oylik maoşga ega emas. Uning voyaga yetmagan ikki farzandi bor. Sobiq turmuş örtoği sudga murojaat qilganda, Botirning daromadi özgaruvçan bölgani uçun sud undan har oy tölanadigan qat’iy summa miqdorida aliment undirişni belgiladi. Şuningdek, bolalardan biri oğir xastalikka çalinganda, sud Botir zimmasiga davolaniş uçun qöşimça xarajatlarni qoplaş majburiyatini ham yukladi.

- Ota-ona voyaga yetmagan bolalariga ta’minot berişi şart (Oila kodeksi, 96-modda).

• Aliment miqdori: 1 bola uçun 1/4, 2 bola uçun 1/3, 3 va undan ortiq bola uçun daromadning 1/2 qismi (Oila kodeksi, 99-modda).

• Daromad özgaruvçan bölsa, aliment qat'iy summada belgilanadi (Oila kodeksi, 102-modda).

• Favqulodda holatlarda ota-ona qöşimça xarajatlarda iştirok etişi şart (Oila kodeksi, 103-modda).

IMTIHON UÇUN

Imtihonda aliment miqdorini hisoblaş söraladi. Yodingizda tuting: har bir bola uçun aliment miqdori mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining 26,5 foizidan kam bölişi mumkin emas.

KÖP UÇRAYDIGAN XATO

Köp uçraydigan xato: rasmiy iş joyi yöqligi aliment tölaşdan ozod qiladi deb öylaş. Aslida, bunday holatda aliment qat'iy summada yoki örtaça oylik iş haqi asosida hisoblanadi.

12.3 Ota-onani ta'minlaş majburiyati

Oila huquqida nafaqat ota-ona farzandini, balki farzandlar ham ota-onasini qöllab-quvvatlaşi qat'iy belgilangan. Voyaga yetgan, mehnatga layoqatli bolalar mehnatga layoqatsiz, yordamga muhtoj ota-onasiga ta'minot berişlari va ular töğrisida ğamxörlik qilişlari şart (Oila kodeksi, 109-modda). Agar bolalar ixtiyoriy ravişda yordam berişdan böyin tovlasalar, aliment miqdori bolalarning oilaviy va moddiy ahvolini hisobga olgan holda sud orqali qat'iy summada belgilanadi. Sud aliment miqdorini belgilaşda, da'vo barça bolalarga yoki ularning biriga qaratilganidan qat'i nazar, barça voyaga yetgan mehnatga layoqatli bolalarni hisobga oladi. Ota-ona uçun undiriladigan aliment miqdori mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining 11,75 foizidan kam bölmasligi kerak (Oila kodeksi, 110-modda). Şuningdek, bolalar ota-onasining kasalligi tufayli qilinadigan qöşimça xarajatlarda ham iştirok etişlari şart. Biroq, agar sud ota-ona öz vaqtida ota-onalik majburiyatini bajarişdan böyin tortganligini aniqlasa, bolalarni ota-onasiga ta'minot berişdan ozod qilişi mumkin (Oila kodeksi, 113-modda). Faraziy misol: Fuqaro Karimning ota-onasi pensiya yoşida va oğir kasallik tufayli yordamga muhtoj. Karim yaxşi daromadga ega bölsa-da, ularga moddiy yordam berişdan boş tortdi. Ota-onasi sudga murojaat qildi. Sud Karimning moddiy ahvolini örganib, undan ota-onasi foydasiga har oy qat'iy summada aliment undirişni belgiladi. Agar ota-ona yoşligida Karimga ğamxörlik qilmagani va aliment tölaşdan qoçgani isbotlanganda edi, sud Karimni bu majburiyatdan ozod qilgan bölar edi.

• Voyaga yetgan, mehnatga layoqatli bolalar muhtoj ota-onasini ta'minlaşi şart (Oila kodeksi, 109-modda).

• Aliment miqdori mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining 11,75 foizidan kam bölmasligi kerak (Oila kodeksi, 110-modda).

• Ota-onalik majburiyatini bajarmagan ota-ona farzandidan ta'minot talab qila olmaydi (Oila kodeksi, 113-modda).

TAQQOSLANG

Bolalar uçun aliment daromadning foizi yoki ulişida belgilansa, ota-onani ta'minlaş uçun aliment doimo qat'iy summada belgilanadi.

12.4 Er-xotin va sobiq er-xotinning aliment majburiyatlari

Er-xotin özaro moddiy yordam berişi şart. Agar bu yordam ixtiyoriy berilmasa, qonun ayrim hollarda sud orqali aliment talab qiliş huquqini beradi. Bularga quyidagilar kiradi: yordamga muhtoj, mehnatga layoqatsiz er yoki xotin; xotin homiladorlik davrida va örtada bola tuğilgan kundan e'tiboran uç yil davomida; örtadagi nogironligi bölgan bolani u 18 yoşga tölguniga qadar yoki bolalikdan I guruh nogironligi bölgan bolani parvarişlayotgan yordamga muhtoj er (xotin) (Oila kodeksi, 117-modda). Xuddi şunday huquqlar yetarli mablağga ega bölgan sobiq er (xotin)dan ham talab qilinişi mumkin (Oila kodeksi, 118-modda). Sud aliment miqdorini har oyda pul bilan tölanadigan qat'iy summada belgilaydi va bu summa mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining 11,75 foizidan kam bölmasligi lozim. Sud qisqa muddatli nikoh, noloyiq xulq-atvor yoki spirtli içimliklarni suiiste'mol qiliş kabi holatlarda er-xotinni ta'minot berişdan ozod qilişi mumkin (Oila kodeksi, 120-modda). Faraziy misol: Fuqaro Dilnoza va Jasur qonuniy nikohdan ajraşişdi. Dilnoza homilador bölib, bola tuğilgandan keyin uç yil davomida işlaş imkoniyatiga ega emas. Dilnoza özining mehnatga layoqati yoki muhtojligidan qat'i nazar, Jasurdan öz ta'minoti uçun sud orqali qat'iy summada aliment talab qiliş huquqiga ega. Bu qoida onalik va bolalikni davlat tomonidan himoya qilişning yorqin namunasidir.

- Homilador xotin va bola 3 yoşga tölgunça eridan ta'minot olişga haqli (Oila kodeksi, 117-modda).
- Sobiq er-xotin ham ma'lum şartlarda aliment talab qilişi mumkin (Oila kodeksi, 118-modda).
- Noloyiq xulq-atvor yoki qisqa nikoh alimentdan ozod qilişga asos bölişi mumkin (Oila kodeksi, 120-modda).

> **IŞ BILAN BOĞLIQLIK**
> Amaliy vaziyat: Xotin homiladorlik davrida va bola 3 yoşga tölgunça aliment talab qilganda, uning mehnatga layoqati yoki muhtojligi isbotlanişi talab etilmaydi. Bu uning mutlaq huquqidir.

12.5 Boşqa qarindoşlar va şaxslarning aliment majburiyatlari

Oila huquqida aliment majburiyatlari faqat ota-ona, bola va er-xotin bilan çeklanmaydi. Qonunçilik ikkinçi navbatdagi aliment majburiyatlarini ham közda tutadi. Agar voyaga yetmagan yoki mehnatga layoqatsiz şaxslar öz ota-onasi yoki farzandlaridan ta'minot ololmasa, bu majburiyat boşqa qarindoşlar zimmasiga tuşişi mumkin. Masalan, ota-onasi yöq nevaralarga ta'minot beriş yetarli mablağga ega bölgan bobo va buvi zimmasiga yuklatilişi mumkin (Oila kodeksi, 123-modda). Xuddi şunday, voyaga yetgan nevaralar muhtoj bobo va buvisini ta'minlaşi şart (Oila kodeksi, 124-modda). Aka-uka va opa-singillar örtasida ham şunday majburiyat mavjud (Oila kodeksi, 125-modda). Şuningdek, qonun ögay ota va ögay onaning öz tarbiyasidagi ögay bolalarga, ögay bolalarning esa muhtoj ögay ota-onasiga ta'minot berişini belgilaydi (Oila kodeksi, 127, 128-moddalar). Doimiy tarbiyada bölgan şaxslar ham öz tarbiyaçilarini ta'minlaşi mumkin. Barça holatlarda aliment miqdori qat'iy summada belgilanadi (Oila kodeksi, 129-modda). Faraziy misol: Voyaga yetmagan Umidning ota-onasi fojiali tarzda vafot etdi. Uning ta'minoti uçun yetarli mablağga ega bölgan bobosi va buvisi zimmasiga sud orqali aliment tölaş majburiyati yuklatildi. Agar Umidning voyaga yetgan va daromadli akasi bölganda edi, aliment tölaş majburiyati birinçi navbatda akasiga tuşar edi. Bu qoidalar oilaviy birdamlikni va muhtoj qarindoşlarni himoya qilişni ta'minlaydi.

- Bobo va buvi ota-onasi yöq nevaralariga ta'minot berişi mumkin (Oila kodeksi, 123-modda).

• Aka-uka va opa-singillar örtasida özaro ta’minot majburiyati mavjud (Oila kodeksi, 125-modda).

• Ögay ota-ona va ögay bolalar örtasida ham aliment majburiyatlari yuzaga kelişi mumkin (Oila kodeksi, 127, 128-moddalar).

• Boşqa qarindoşlardan undiriladigan aliment qat’iy summada belgilanadi (Oila kodeksi, 129-modda).

> **ASOSIY FIKR**
> Boşqa qarindoşlarning aliment majburiyati subsidiar (qöşimça) xarakterga ega, ya’ni faqat birinçi navbatdagi şaxslar (ota-ona, farzand, er-xotin) yöqligida yoki ulardan mablağ oliş imkoni bölmagandagina yuzaga keladi.

12.6 Aliment tölaş töğrisidagi kelişuv

Aliment tölaş ixtiyoriy ravişda yoki sud tartibida amalga oşiriladi. Ixtiyoriy usulning eng işonçli şakli bu aliment tölaş töğrisidagi kelişuvdir. Bu kelişuv aliment tölaşi şart bölgan şaxs bilan aliment oluvçi örtasida yozma şaklda tuzilib, notarial tartibda tasdiqlanişi şart. Notarial tasdiqlanmagan kelişuv haqiqiy hisoblanmaydi (Oila kodeksi, 131-modda). Eng muhim jihati şundaki, notarial tasdiqlangan kelişuv ijro varaqasi kuçiga ega böladi, ya’ni uni töğridan-töğri majburiy ijroga qaratiş mumkin. Kelişuvga binoan tölanadigan aliment miqdori sud tartibida undirilganda bolalar olişi mumkin bölgan miqdordan kam bölmasligi kerak (Oila kodeksi, 133-modda). Kelişuvda alimentni daromadning ulişida, qat’iy summada, bir yöla tölaş yoki mol-mulk beriş yöli bilan tölaş usullari belgilanişi mumkin. Kelişuvni bir taraflama bekor qilişga yöl qöyilmaydi. Faraziy misol: Fuqaro Rustam xorijga uzoq muddatga işlaşga ketayotgani sababli, sobiq turmuş örtoği bilan voyaga yetmagan farzandi ta’minoti uçun notarial kelişuv tuzdi. Kelişuvga köra, Rustam aliment örniga öz nomidagi kvartirani farzandining nomiga ötkazib berdi. Bu qonuniy va ixtiyoriy usul bölib, bola manfaatlarini töliq ta’minlaydi va kelajakdagi nizolarning oldini oladi.

• Kelişuv yozma tuzilib, notarial tasdiqlanişi şart (Oila kodeksi, 131-modda).

• Notarial kelişuv ijro varaqasi kuçiga ega (Oila kodeksi, 131-modda).

• Kelişuvdagi miqdor qonunda belgilangan minimal miqdordan kam bölişi mumkin emas (Oila kodeksi, 133-modda).

• Aliment mol-mulk beriş yöli bilan ham tölanişi mumkin (Oila kodeksi, 134-modda).

> **IMTIHON UÇUN**
> Imtihonda kelişuv şakli va kuçi söraladi. Yodda tuting: u yozma, notarial tasdiqlangan bölişi şart va u ijro varaqasi kuçiga tenglaştiriladi.

12.7 Alimentni sud tartibida undiriş

Agar aliment tölaş töğrisida kelişuv bölmasa, aliment oluvçi istalgan vaqtda sudga murojaat qilişga haqli. Aliment sudga murojaat etilgan paytdan boşlab undiriladi. Agar sudga murojaat qilingunga qadar çoralar körilgan bölsa-yu, qarzdor qoçgan bölsa, ötgan davr uçun 3 yillik muddat doirasida aliment undirilişi mumkin (Oila kodeksi, 136-modda). Iş beruvçi sud qarori yoki kelişuv asosida xodimning maoşidan alimentni 3 kun içida uşlab qolib ötkazib berişi şart (Oila kodeksi, 137-modda). Aliment qarzi qarzdorning barça daromadlari va mol-mulkiga qaratiladi. Agar qarzdor işlamasa, qarz Özbekistondagi örtaça oylik iş

haqi miqdori böyiça hisoblanadi (Oila kodeksi, 140-modda). Qarz öz vaqtida tölanmasa, har bir keçiktirilgan kun uçun 0,1 foiz neustoyka tölanadi (Oila kodeksi, 142-modda). Aliment tölaşdan qasddan böyin tovlaş ma’muriy va jinoiy javobgarlikka sabab böladi. Faraziy misol: Fuqaro Sanjar sud qarori bölsa-da, qasddan 4 oy davomida aliment tölamadi va iş joyini yaşirdi. Majburiy ijro byurosi uning qarzini örtaça iş haqi asosida hisoblab, uning nomidagi avtomobilga undiruv qaratdi. Şuningdek, Sanjar aliment tölaşdan böyin tovlagani uçun ma’muriy javobgarlikka, agar yana davom ettirsa, jinoiy javobgarlikka tortilişi mumkin.

- Aliment sudga murojaat qilingan kundan undiriladi, istisno tariqasida ötgan 3 yil uçun undirilişi mumkin (Oila kodeksi, 136-modda).
- Işlamaydigan qarzdorning qarzi örtaça iş haqi asosida hisoblanadi (Oila kodeksi, 140-modda).
- Keçiktirilgan kunlar uçun 0,1 foiz neustoyka hisoblanadi (Oila kodeksi, 142-modda).
- Alimentni qaytarib olişga yöl qöyilmaydi (Oila kodeksi, 143-modda).

> **KÖP UÇRAYDIGAN XATO**
> Köpçilik işsiz bölsam aliment tölamayman deb öylaydi. Aslida işsiz davr uçun qarz respublikadagi örtaça oylik iş haqi asosida hisoblanadi, bu esa köpinça real daromaddan ham yuqori qarzni yuzaga keltiradi.

12.8 Xorijiy mamlakatlar tajribasi

Aliment majburiyatlarini huquqiy tartibga soliş xorijiy mamlakatlarda öziga xos tarzda ifodalangan. Romano-german huquq tizimiga kiruvçi davlatlarda turli yondaşuvlar mavjud. Masalan, Germaniya fuqarolik tuzuklarida (BGB) oila huquqi alohida kitob sifatida berilgan bölib, unda aliment va ta’minot tuşunçalari bir xil ma’noda qöllaniladi. Fransiyada esa aliment miqdorini belgilaş ança moslaşuvçan. Fransiya Fuqarolik Kodeksining 271-moddasiga binoan, sud aliment miqdorini belgilaşda köplab omillarni hisobga oladi: aliment oluvçining mustaqil daromad topiş qobiliyati, har bir turmuş örtoğining kasbiy malakasi, nikoh davridagi oilaning turmuş darajasi, nikoh muddati, yoşi va soğliği. Xitoy Fuqarolik kodeksida (2021-yil) esa alohida aliment instituti nomlanmasa-da, oilaning mehnatga layoqatli a’zosi muhtoj a’zolarni ta’minlaşi an’anaviy majburiyat sifatida mustahkamlangan. Faraziy misol: Agar Özbekistonda aliment asosan qat’iy foiz (1/4, 1/3) asosida belgilansa, Fransiyada sud jarayonida oilaning oldingi turmuş darajasi va bolaning örgangan şaroiti asosiy mezon böladi. Ya’ni, bola ota-onasi ajraşgandan keyin ham avvalgi farovon hayotidan mahrum bölmasligi uçun sud daromadning foiziga emas, balki real ehtiyoj va yaşaş tarziga qarab aliment belgilaydi. Bu tajriba milliy qonunçiligimizni takomillaştirişda muhim ahamiyatga ega.

- Germaniyada aliment va ta’minot tuşunçalari bir xil ma’noda qöllaniladi.
- Fransiya qonunçiligi alimentni belgilaşda nikoh davridagi turmuş darajasi va kasbiy malakani inobatga oladi.
- Xitoyda oila a’zolarini ta’minlaş an’anaviy qadriyat sifatida fuqarolik qonunçiligiga kiritilgan.

> **TAQQOSLANG**
> Özbekistonda aliment asosan daromadning qat’iy ulişida belgilansa, Fransiya kabi davlatlarda sudlar har bir işdagi öziga xos omillarni (yoş, kasb, turmuş darajasi) baholab, moslaşuvçan qaror qabul qiladi.

ASOSIY XULOSALAR

1. Aliment şaxsiy xarakterdagi majburiyat bölib, meros orqali ötmaydi va boşqa talablar bilan hisobga ötkazilmaydi.
2. Ota-ona voyaga yetmagan bolalariga ta’minot berişi şart, bu majburiyatdan heç qanday holatda voz keçib bölmaydi.
3. Aliment tölaş töğrisidagi notarial kelişuv ijro varaqasi kuçiga ega va unda alimentni mol-mulk bilan tölaş ham belgilanişi mumkin.
4. Homilador xotin va bola 3 yoşga tölgunça eridan ta’minot olişga mutlaq haqli.
5. Işsizlik aliment tölaşdan ozod qilmaydi; qarz Özbekistondagi örtaça oylik iş haqi asosida hisoblanadi.
6. Alimentni qasddan tölamaslik ma’muriy va jinoiy javobgarlikka, şuningdek har bir keçiktirilgan kun uçun 0,1 foiz neustoyka tölaşga sabab böladi.

Qisqaça xulosa

Aliment majburiyatlari oila huquqining eng muhim institutlaridan biri bölib, oilaning yordamga muhtoj a’zolarini ijtimoiy va moddiy jihatdan himoya qilişga qaratilgan. Qonunçilikka köra, aliment munosabatlari nafaqat ota-ona va voyaga yetmagan bolalar örtasida, balki voyaga yetgan bolalar va ota-onalar, er-xotinlar, sobiq er-xotinlar hamda boşqa qarindoşlar (bobo-buvi, nevara, aka-uka, opa-singil) örtasida ham yuzaga keladi. Aliment ixtiyoriy ravişda notarial tasdiqlangan kelişuv orqali yoki majburiy tarzda sud qarori asosida undiriladi. Voyaga yetmagan bolalar uçun aliment daromadning qat’iy ulişida (1/4, 1/3, 1/2) undirilsa, boşqa barça holatlarda qat’iy summada belgilanadi. Qonunçilik aliment tölaşdan böyin tovlaganlik uçun qat’iy çoralar, jumladan neustoyka, ma’muriy va jinoiy javobgarlikni, şuningdek çet elga çiqişni taqiqlaşni nazarda tutadi. Uşbu dars orqali talabalar aliment majburiyatlarining huquqiy tabiati, uni hisoblaş va undiriş tartiblarini töliq özlaştiradilar.

ASOSIY PRINSIPLAR

1. Bola manfaatlarining ustuvorligi va ota-onaning teng majburiyati.
2. Aliment majburiyatining şaxsiy xarakteri va boşqa şaxsga ötmasligi.
3. Aliment tölaş töğrisidagi notarial kelişuvning ijro hujjati kuçiga ega ekanligi.
4. Alimentni hisoblaşda daromadning barça turlari hisobga olinişi.
5. Işsizlik yoki daromadning yöqligi aliment tölaşdan ozod qilmasligi.
6. Aliment tölaşdan böyin tovlaganlik uçun javobgarlikning muqarrarligi.

> **ASOSIY ATAMALAR**
> Aliment · Aliment tölaş töğrisidagi kelişuv · Qat’iy summa · Ulişli undiruv · Neustoyka · Indeksatsiya · Subsidiar majburiyat · Ijro varaqasi · Majburiy ijro

IMTIHONGA TAYYORGARLIK

- Voyaga yetmagan bolalar uçun aliment ulişlarini aniq ayta olamanmi?
- Er-xotin va sobiq er-xotinning aliment talab qiliş şartlarini bilamanmi?

- Aliment tölaş töğrisidagi kelişuvning şakli va yuridik kuçini tuşuntirib bera olamanmi?
- Işsiz qarzdordan aliment qanday hisoblanişini bilamanmi?
- Boşqa qarindoşlarning (masalan, bobo va buvi) aliment majburiyati qaçon yuzaga kelişini tuşuntira olamanmi?
- Alimentni keçiktirganlik uçun qanday miqdorda neustoyka tölanişini bilamanmi?

Kazuslar (IRAC)

1-kazus · Rasmiy iş haqi va yaşirilayotgan daromadlar

FAKTLAR

Farrux ikki farzandi uçun aliment tölaydi. U rasmiy ravişda eng kam iş haqiga yaqin maoş oladi, ammo amalda yölovçi taşiş, internet orqali savdo qiliş va uyini ijaraga berişdan ham daromad köradi. Bolalarning onasi bank ötkazmalari, ijara e'loni va savdo sahifasi ma'lumotlarini taqdim etib, alimentni qat'iy summada belgilaşni söradi. Farrux esa bu tuşumlar daromad emas, qarz va tanişlarining pullari ekanini bildirdi. Bolalardan biri muntazam qimmat davolanişga muhtoj.

MASALA

Ota rasmiy iş haqidan taşqari norasmiy daromadlarga ega bölganda, alimentni qat'iy summada belgilaş va bolaning davolanişi uçun qöşimça xarajatlarni undiriş asoslari qanday?

NORMA

Oila kodeksining 99-moddasiga köra, ota-ona örtasida kelişuv bölmasa, ikki bola uçun aliment ota-onaning iş haqi va (yoki) boşqa daromadining uçdan bir qismi miqdorida sud orqali undiriladi. 102-moddaga asosan, ota-onaning iş haqi va (yoki) boşqa daromadi doimo bir xilda bölmay, özgarib tursa, daromadning bir qismini natura tarzida olsa yoki rasman belgilanmagan daromadga ega bölsa, aliment qat'iy summada belgilanişi mumkin. 104-moddada aliment barça turdagi daromadlardan uşlab qolinişi qat'iy belgilangan. Şuningdek, 103-moddaga köra, ota-ona favqulodda holatlar, jumladan bolaning oğir kasal bölişi yoki şikastlanişi tufayli kelib çiqqan qöşimça xarajatlarda iştirok etişi şart. Uşbu xarajatlar qisman qat'iy summada undirilişi mumkin.

TAHLIL

1) Alimentni qat'iy summada belgilaş uçun tölovçining daromadi özgaruvçan yoki norasmiy bölişi ahamiyatli hisoblanadi. Farruxning rasmiy maoşi eng kam iş haqiga yaqin bölsa-da, u yölovçi taşiş va ijara kabi boşqa faoliyatlardan ham daromad oladi. Bunday holatda daromaddan uluş tarzida aliment undiriş bolaning yetarli ta'minotini kafolatlamaydi. Bola manfaatlarining ustuvorligi prinsipidan kelib çiqib, sud barça daromadlarni baholagan holda alimentni qat'iy summada belgilaşi maqsadga muvofiqdir (Oila kodeksi, 102-modda). 2) Elektron ma'lumotlar va bank operatsiyalari daromadni isbotlaşning zamonaviy vositalari bölib xizmat qiladi. Farrux bank ötkazmalari qarz ekanini isbotlaşi kerak; aks holda, ular

daromad sifatida baholanib, aliment undiriş bazasiga kiritiladi. Qonunçilikka köra, aliment barça turdagi daromadlardan uşlab qolinişi şart (Oila kodeksi, 104-modda). Sud jarayonida daromad manbalarini yaşirişga uriniş bola huquqlarini buziş sifatida baholanadi. 3) Bolaning muntazam qimmat davolanişga muhtojligi favqulodda holat hisoblanadi. Onasi bu xarajatlarni tasdiqlovçi tibbiy ma'lumotnomalar va çeklarni taqdim etib, Farruxdan qöşimça xarajatlarni qat'iy summada undirişni talab qilişga töla haqli. Bu xarajatlar odatdagi oylik alimentdan alohida, mustaqil asosda undiriladi (Oila kodeksi, 103-modda).

XULOSA

Farruxning norasmiy va özgaruvçan daromadlari mavjudligi sababli sud alimentni qat'iy summada belgilaşi mumkin. Şuningdek, bolaning kasalligi sababli qilinadigan qöşimça xarajatlar Farruxdan alimentdan taşqari alohida qat'iy summada undirilişi qonunga muvofiqdir.

MUHOKAMA UÇUN SAVOLLAR

1. Alimentni daromaddan uluş tarzida yoki qat'iy summada belgilaşda qaysi holatlar ahamiyatli?
2. Elektron ma'lumotlar va bank operatsiyalari orqali daromad manbalarini aniqlaşda isbotlaşning qanday masalalari yuzaga keladi?
3. Bolaning davolanişiga ketadigan qöşimça xarajatlar alimentdan alohida qanday asoslarda talab qilinişi mumkin?

O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

2-kazus · Kvartira evaziga aliment va boşqa oila a'zolarining ta'minoti

FAKTLAR

Ajraşiş vaqtida Shahlo va Behzod notarial aliment kelişuvi tuzib, Behzodning kvartiradagi uluşini bolasiga ötkazişni kelgusi aliment tölovi sifatida belgiladilar. Keyinçalik bolaga uzoq muddatli reabilitatsiya zarur böldi. Shahlo bola uç yoşga tölmagani sababli işlay olmayotganini körsatib, öz ta'minoti uçun ham mablağ söradi. Behzod kvartira berilgani barça ta'minot majburiyatlarini tugatganini aytdi. Şu vaqtda uning mehnatga layoqatsiz, yordamga muhtoj onasi ham undan ta'minot talab qildi.

MASALA

Mol-mulk beriş orqali tuzilgan aliment kelişuvi bolaning qöşimça xarajatlari, sobiq xotinning öz ta'minoti va mehnatga layoqatsiz onaning ta'minoti böyiça majburiyatlarni bekor qiladimi?

NORMA

Oila kodeksining 134-moddasiga köra, aliment tölaş töğrisidagi kelişuv asosida aliment mol-mulk beriş yöli bilan tölanişi mumkin. 103-moddaga asosan, favqulodda holatlarda (bolaning oğir kasalligi) ota-ona qöşimça xarajatlarda iştirok etişi şart bölib, bu alohida undiriladi. 117 va 118-moddalarga köra, sobiq xotin örtada bola tuğilgan kundan boşlab uç yil davomida sobiq erdan ta'minot oliş huquqiga ega. Şuningdek, 109-moddaga asosan, voyaga yetgan, mehnatga layoqatli bolalar mehnatga layoqatsiz, yordamga muhtoj ota-onasiga ta'minot berişlari va ular töğrisida ğamxörlik qilişlari şart.

TAHLIL

1) Mol-mulk beriş orqali aliment tölaş kelişuvi ixtiyoriy rozilik asosida tuzilib, notarial tasdiqlanadi. Biroq, bu kelişuv böyiça berilgan mulk qiymati sud tartibida undirilganda bola olişi mumkin bölgan miqdordan kam bölmasligi va bola manfaatlariga zid kelmasligi qat'iy talab etiladi (Oila kodeksi, 133-modda). Sud nazorati orqali kelişuvning bolaning huquqlarini çeklamaganligi tekşiriladi. 2) Kvartira berilişi faqat bolaning odatdagi oylik ta'minotini qoplaydi. Bolaning uzoq muddatli reabilitatsiyasi sababli kelib çiqqan qöşimça xarajatlar alohida majburiyat bölib, mulk beriş kelişuvi uni bekor qilmaydi (Oila kodeksi, 103-modda). Şuningdek, Shahlo bola uç yoşga tölguniga qadar öz ta'minoti uçun Behzoddan mustaqil ravişda alohida aliment talab qilişga haqli (Oila kodeksi, 118-modda). Bu talab bolaning alimentidan butunlay farq qiladi. 3) Behzodning mehnatga layoqatsiz onasi ham undan ta'minot talab qiliş huquqiga ega (Oila kodeksi, 109-modda). Bir şaxsga nisbatan bir neça talab qöyilganda, sud har bir majburiyatning asoslarini alohida körib çiqadi. Behzodning moddiy va oilaviy ahvoli, barça majburiyatlari hisobga olinib, har bir talabgor (sobiq xotin va ona) böyiça qat'iy summada aliment belgilanadi.

XULOSA

Kvartira beriş orqali tuzilgan kelişuv Behzodni bolaning qöşimça xarajatlarida iştirok etiş, uç yoşgaça bölgan bolani parvarişlayotgan sobiq xotiniga va mehnatga layoqatsiz onasiga ta'minot beriş majburiyatlaridan ozod qilmaydi.

MUHOKAMA UÇUN SAVOLLAR

1. Mol-mulk beriş orqali aliment tölaş kelişuvining mazmuni va bola manfaatlariga muvofiqligi qanday tekşiriladi?
2. Mazkur kelişuv bolaning qöşimça xarajatlari hamda sobiq xotinning mustaqil ta'minot talabiga qanday ta'sir körsatadi?
3. Bir şaxsga nisbatan bola, sobiq xotin va mehnatga layoqatsiz ona tomonidan qöyilgan talablarda har bir majburiyatning asoslari va moddiy imkoniyatlar qanday baholanadi?

O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

3-kazus · Xorijga ketayotgan ota va alimentni oldindan tölaş

FAKTLAR

Nodir doimiy yaşaş uçun xorijiy davlatga ketişni rejalaştirmoqda. Uning sobiq xotini Malika bilan 7 yoşli öğli bor. Nodir xorijga ketişidan oldin aliment masalasini hal qiliş uçun Malikaga alimentni oldindan tölaşni yoki özига tegişli avtomobilni bolaning nomiga ötkazişni taklif qildi. Malika avtomobil bolaning kundalik ehtiyojlarini qondirmasligini aytib, faqat pul körinişida 11 yillik (bola 18 yoşga tölguniga qadar) alimentni oldindan tölaşni talab qildi. Nodir esa hozirda bunça naqd puli yöqligini bildirdi.

MASALA

Xorijga doimiy yaşaş uçun ketayotgan şaxs alimentni oldindan tölaşi yoki mol-mulk berişi tartibi qanday va kelişuvga erişilmasa nizo qanday hal qilinadi?

NORMA

Oila kodeksining 145-moddasiga köra, doimiy yaşaş uçun yoki uç oydan ortiq muddatga xorijga ketayotgan şaxs aliment oluvçilar bilan aliment tölaş töğrisida kelişuv tuzişi şart. Kelişuvga erişilmagan taqdirda, manfaatdor şaxs alimentni bir yöla tölaş yoki mol-mulk beriş yoxud boşqa usulda tölaş talabi bilan sudga murojaat qilişga haqli. 135-moddaga asosan, aliment bola voyaga yetguniga qadar bölgan davr uçun oldindan tölanişi yoki köçar mulkni, köçmas mulkni beriş yöli bilan tölanişi qonunan ruxsat etilgan.

TAHLIL

1) Nodir xorijga doimiy yaşaş uçun ketayotgani sababli, u qonunga muvofiq Malika bilan aliment tölaş töğrisida notarial kelişuv tuzişi şart. Bu qoida bola manfaatlarini kafolatlaş va tölovçi xorijda bölganida ta’minotsiz qoliş xavfining oldini oliş uçun zarurdir (Oila kodeksi, 145-modda). 2) Qonunçilik alimentni oldindan pul körinişida tölaşga ham, avtomobil kabi köçar mulkni beriş orqali tölaşga ham ruxsat beradi (Oila kodeksi, 135-modda). Malika avtomobilni rad etib, naqd pul talab qilişi uning huquqi hisoblanadi, çunki mulk bolaning kundalik ehtiyojlarini bevosita qondirmasligi mumkin. Ammo Nodirning moddiy imkoniyati, xususan naqd puli yöqligi ham inobatga olinadi. 3) Agar taraflar özaro ixtiyoriy kelişuvga erişa olmasa, Malika sudga murojaat qilib, alimentni bir yöla tölaşni talab qilişi mumkin. Sud nizoning barça holatlarini, jumladan Nodirning naqd puli yöqligi va avtomobili borligini baholab, bola manfaatlaridan kelib çiqqan holda alimentni mol-mulk beriş yöli bilan tölaşni yoki qisman pul, qisman mulk orqali undirişni belgilaşi mumkin.

XULOSA

Nodir xorijga ketişdan oldin aliment masalasini kelişuv orqali hal qilişi şart. Kelişuvga erişilmasa, sud nizoning holatlarini, jumladan Nodirning naqd puli yöqligi va avtomobili borligini hisobga olib, alimentni mol-mulk beriş yöli bilan tölaşni belgilaşi mumkin.

MUHOKAMA UÇUN SAVOLLAR

1. Xorijga ketayotgan şaxsning aliment tölaş majburiyati qanday tartibga solinadi?
2. Alimentni oldindan tölaş yoki mol-mulk beriş orqali ta’minlaş qanday amalga oşiriladi?
3. Taraflar örtasida kelişuvga erişilmagan taqdirda nizo qanday hal etiladi?

O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

Test

JAVOB TANLANADIGAN SAVOLLAR

1. Ota-onaning voyaga yetmagan bolaga ta’minot beriş majburiyati nimaga asoslanadi?
   - A. Faqat nikohning saqlanib turganligiga
   - B. Faqat bola bilan birga yaşaşga

• C. Ota-ona va bola örtasidagi qonuniy belgilangan huquqiy aloqaga
• D. Faqat notarial şartnomaga

TÖĞRI: C
Ota-onaning voyaga yetmagan bolalariga ta’minot beriş majburiyati ularning qon-qarindoşligi va bolaning voyaga yetmaganlik faktiga asoslanadi. Nikohning bekor qilinişi yoki ota-onaning alohida yaşaşi bu majburiyatni bekor qilmaydi. Bolaning manfaatlari ustuvor bölib, ota-ona unga ta’minot berişi şart (Oila kodeksi, 96-modda). Boşqa variantlar notöğri, çunki aliment faqat şartnoma yoki birga yaşaşga boğliq emas.

2. Bir nafar voyaga yetmagan bola uçun aliment, umumiy qoida böyiça, daromadning qança qismida undiriladi?

• A. Törtdan bir qismida
• B. Uçdan ikki qismida
• C. Töliq miqdorda
• D. Öndan bir qismida

TÖĞRI: A
Qonunçilikka köra, ota-ona örtasida kelişuv bölmaganda, sud bitta voyaga yetmagan bola uçun ota-onaning har oydagi iş haqi va boşqa daromadining törtdan bir (1/4) qismi miqdorida aliment undiradi (Oila kodeksi, 99-modda). Boşqa variantlar qonunga zid, çunki uçdan ikki yoki töliq miqdor qonunda belgilanmagan, öndan bir qismi esa bola ehtiyojlari uçun juda kam hisoblanadi.

3. Ikki nafar voyaga yetmagan bola uçun aliment, umumiy qoida böyiça, qança miqdorda undiriladi?

• A. Daromadning yarmi
• B. Daromadning törtdan bir qismi
• C. Daromadning törtdan uç qismi
• D. Daromadning uçdan bir qismi

TÖĞRI: D
Agar ota-ona örtasida aliment tölaş haqida kelişuv mavjud bölmasa, sud orqali ikki nafar voyaga yetmagan bola uçun ota-onaning daromadidan uçdan bir (1/3) qismi miqdorida aliment undiriladi (Oila kodeksi, 99-modda). Daromadning yarmi uç va undan ortiq bolalar uçun, törtdan bir qismi esa bir bola uçun belgilanadi. Bu qoida bolalarning moddiy ehtiyojlarini qondirişga qaratilgan.

4. Uç va undan ortiq voyaga yetmagan bola uçun aliment, umumiy qoida böyiça, qança miqdorda undiriladi?

• A. Daromadning beşdan bir qismi
• B. Daromadning yarmi
• C. Daromadning uçdan bir qismi
• D. Daromadning törtdan bir qismi

TO'G'RI: B

Qonun talabiga binoan, uç va undan ortiq voyaga yetmagan bolalar ta'minoti uçun ota-onaning iş haqi va boşqa daromadlarining yarmi (1/2 qismi) miqdorida aliment undiriladi (Oila kodeksi, 99-modda). Bu qoida köp bolali oilalarda bolalar manfaatlarini himoya qilişga qaratilgan. Beşdan bir yoki uçdan bir qismlari bu holat uçun notöğri hisoblanadi.

5. Alimentni qat'iy pul summasida belgilaşga asos bölişi mumkin bölgan holat qaysi?

- A. Bolaning maktabda yaxşi öqişi
- B. Ota-onaning turli familiyalarda ekanligi
- C. Aliment tölovçining daromadi özgaruvçan yoki nomunazzam bölişi
- D. Nikoh guvohnomasining yöqolişi

TO'G'RI: C

Aliment tölaşi şart bölgan ota-onaning daromadi özgaruvçan bölsa, daromadini natura tarzida olsa yoki rasmiy daromadga ega bölmasa, sud alimentni har oyda tölanadigan qat'iy pul summasida belgilaşi mumkin (Oila kodeksi, 102-modda). Maktab baholari, familiyalar farqi yoki hujjat yöqolişi kabi holatlar aliment şakliga ta'sir qilmaydi.

6. Aliment tölaş töğrisidagi kelişuv qanday rasmiylaştiriladi?

- A. Yozma şaklda tuzilib, notarial tasdiqlanadi
- B. Faqat oğzaki va'da bilan
- C. Maktab direktori tasdiği bilan
- D. Mahalla guvohlari iştirokidagi oğzaki kelişuv bilan

TO'G'RI: A

Aliment tölaş töğrisidagi kelişuv albatta yozma şaklda tuzilişi va notarial tartibda tasdiqlanişi şart. Bu şaklga rioya qilmaslik kelişuvning haqiqiy emasligiga olib keladi. Notarial tasdiqlangan kelişuv ijro varaqasi kuçiga ega böladi (Oila kodeksi, 131-modda). Oğzaki va'da yoki mahalla tasdiği yuridik kuçga ega emas.

7. Voyaga yetmagan bola uçun aliment kelişuvidagi ta'minot miqdoriga oid töğri qoida qaysi?

- A. Istalgan ramziy summa belgilanişi mumkin
- B. Faqat tölovçi xohlagan miqdor belgilanadi
- C. Bola ta'minotidan töliq voz keçiş mumkin
- D. U sud tartibida undirilişi mumkin bölgan miqdordan kam bölmasligi kerak

TO'G'RI: D

Aliment tölaş töğrisidagi kelişuvda belgilanadigan aliment miqdori bola sud tartibida olişi mumkin bölgan qonuniy miqdordan (masalan, bir bola uçun 1/4 qismdan) kam bölmasligi şart. Bu qoida bolaning mulkiy huquqlari va manfaatlarini himoya qiliş kafolatidir (Oila kodeksi, 133-modda). Ramziy summa belgilaş yoki ta'minotdan butunlay voz keçiş mumkin emas.

8. Bolaning oğir kasalligi tufayli yuzaga kelgan zarur qöşimça xarajatlarda kimlar iştirok etişi mumkin?

- A. Faqat bola bilan yaşayotgan ota yoki ona
- B. Qonundagi şartlar asosida har ikki ota-ona
- C. Faqat bobo va buvi
- D. Faqat tibbiyot muassasasi

TÖĞRI: B

Bolaning oğir kasalligi, şikastlanişi kabi favqulodda holatlar yuzaga kelganda, har ikki ota-ona qöşimça xarajatlarda iştirok etişi şart. Agar ota-ona ixtiyoriy kelişa olmasa, sud ularning moddiy va oilaviy ahvolini hisobga olib, qöşimça xarajatlarni qat'iy summada undirişga qaror qiladi (Oila kodeksi, 103-modda). Boşqa şaxslar majbur etilmaydi.

9. Voyaga yetgan farzand qaysi holda ota-onasidan ta'minot talab qilişi mumkin?

- A. Faqat işlaşni xohlamaganda
- B. Faqat oliy ta'limda öqiyotgani uçun har qanday holda
- C. Mehnatga layoqatsiz va yordamga muhtoj bölganda
- D. Faqat ota-onasi ajraşganda

TÖĞRI: C

Ota-ona faqat voyaga yetgan, ammo mehnatga layoqatsiz va yordamga muhtoj bolalariga ta'minot berişi şart (Oila kodeksi, 100-modda). Masalan, I yoki II guruh nogironligi bölgan farzandlar bunga kiradi. Işlaşni xohlamaslik yoki şunçaki talaba böliş qonun böyiça ota-onadan majburiy aliment talab qilişga asos bölmaydi.

10. Ota-onalik huquqidan mahrum qilingan şaxsning bolaga aliment tölaş majburiyati qanday böladi?

- A. Saqlanib qoladi
- B. Avtomatik tugaydi
- C. Faqat bola rozi bölsa saqlanadi
- D. Mahalla xohişiga qarab belgilanadi

TÖĞRI: A

Ota-onalik huquqidan mahrum qiliniş ota-onani öz bolasiga ta'minot beriş majburiyatidan ozod qilmaydi. Bolaning moddiy manfaatlari ustuvor bölib, huquqdan mahrum qilingan şaxs baribir qonunda belgilangan tartibda aliment tölaşi şart (Oila kodeksi, 79-modda, 116-modda). Majburiyat avtomatik tugamaydi va boşqa şartlarga boğlanmaydi.

11. Fuqaro Anvar mavsumiy quriliş işlarida işlaydi va uning oylik daromadi doimiy emas. Uning sobiq turmuş örtoği Nargiza 5 yoşli farzandi uçun aliment undirmoqçi. Anvarning rasmiy va doimiy iş haqi yöqligini hisobga olib, sud alimentni qanday şaklda belgilaşi mumkin?

- A. Aliment undirişni Anvar doimiy iş topgunga qadar töxtatib turadi

• B. Anvarning daromadi özgaruvçan bölgani uçun alimentni har oyda tölanadigan qat’iy pul summasida belgilaydi

• C. Faqat eng kam iş haqining öndan bir qismi miqdorida ramziy aliment belgilaydi

• D. Bolaning ta’minotini davlat hisobidan qoplaş töğrisida qaror çiqaradi

TÖĞRI: B

Aliment tölaşi şart bölgan ota-onaning iş haqi yoki boşqa daromadi doimo bir xilda bölmay, özgarib tursa yoxud rasman belgilangan daromadga ega bölmasa, sud voyaga yetmagan bola ta’minoti uçun alimentni har oyda tölanadigan qat’iy pul summasida belgilaşi mumkin (Oila kodeksi, 102-modda). Bu bolaning manfaatlari doimiy himoya qilinişini ta’minlaydi.

12. 12 yoşli Rustamning ota-onasi avtohalokatda vafot etdi. Uning ta’minoti uçun yetarli mablağı yöq. Rustamning moddiy jihatdan yetarli ta’minlangan bobosi va buvisi bor. Qonunçilikka köra, Rustamning ta’minoti masalasi qanday hal etiladi?

• A. Bobo va buvi faqat öz xohişiga köra yordam berişi mumkin, ularni majburlab bölmaydi

• B. Rustam darhol mehribonlik uyiga topşirilişi va davlat ta’minotiga ötişi şart

• C. Ota-onasi yöqligi sababli, yetarli mablağga ega bölgan bobo va buvi zimmasiga nevarasiga ta’minot beriş majburiyati yuklatilişi mumkin

• D. Rustamning ta’minoti mahalliy hokimiyat zimmasiga yuklatiladi

TÖĞRI: C

Qonunçilikka köra, ota-onasi yöq bölgan yoki ulardan ta’minot ololmaydigan voyaga yetmagan nevaralarga ta’minot beriş majburiyati yetarli mablağga ega bölgan bobo va buvi zimmasiga sud tartibida yuklatilişi mumkin (Oila kodeksi, 123-modda). Bu qoida oilaviy ğamxörlik va bola manfaatlarining ustuvorligini ta’minlaşga xizmat qiladi.

13. Sobiq er-xotin Sanjar va Malika 8 yoşli farzandi ta’minoti böyiça kelişuv tuzmoqçi. Sanjar har oy pul tölaş örniga, öz nomidagi kvartirani bolaning nomiga ötkazib beriş orqali alimentni oldindan töliq uzişni taklif qildi. Oila qonunçiligiga köra, bunday usulda aliment tölaş mumkinmi?

• A. Yöq, aliment faqat har oyda naqd pul yoki plastik kartaga ötkaziş orqali tölanişi şart

• B. Yöq, köçmas mulkni aliment hisobiga beriş qonun bilan qat’iyan taqiqlangan

• C. Ha, voyaga yetmagan bola ta’minoti uçun alimentlar bola voyaga yetguniga qadar bölgan davr uçun köçmas mulk beriş yöli bilan oldindan tölanişi mumkin

• D. Ha, lekin faqat bola 16 yoşga tölganidan keyingina mulk berişga ruxsat etiladi

TÖĞRI: C

Oila qonunçiligiga asosan, voyaga yetmagan bolalar ta’minoti uçun alimentlar bola voyaga yetguniga qadar bölgan davr uçun oldindan tölanişi, şu jumladan, köçmas yoki köçar mulk yoxud boşqa qimmatli aşyoni beriş yöli bilan amalga oşirilişi mumkin (Oila kodeksi, 135-modda). Bu kelişuv notarial tartibda tasdiqlanişi kerak.

14. 65 yoşli nafaqaxör va I guruh nogironi bölgan Karim ota moddiy yordamga muhtoj. Uning 30 yoşli, soğlom va yaxşi daromad topadigan öğli Botir otasiga moddiy yordam berişdan boş tortmoqda. Karim ota suddan aliment undirişni sörasa, sud qanday qaror qabul qiladi?

- A. Botirning öz oilasi borligini rökaç qilib, da’voni rad etadi
- B. Voyaga yetgan, mehnatga layoqatli bola bölgani uçun Botirdan otasining ta’minoti uçun qat’iy summada aliment undirişni belgilaydi
- C. Aliment faqat voyaga yetmagan bolalar uçun tölanişini tuşuntirib, da’voni qanoatlantirmaydi
- D. Otani qariyalar uyiga joylaştiriş töğrisida qaror çiqaradi

TÖĞRI: B

Voyaga yetgan, mehnatga layoqatli bolalar mehnatga layoqatsiz, yordamga muhtoj öz ota-onasiga ta’minot berişlari va ular töğrisida ğamxörlik qilişlari şart. Agar ular ixtiyoriy ravişda yordam bermasa, sud ularning oilaviy va moddiy ahvolini hisobga olib, qat’iy summada aliment undiriş haqida hal qiluv qarori çiqaradi (Oila kodeksi, 109, 110-moddalar).

OÇIQ SAVOLLAR

15. Aliment tölovçining rasmiy iş haqi kam, ammo raqamli platformalar, ijara va norasmiy tadbirkorlikdan daromadi mavjud bölsa, uning haqiqiy tölov qobiliyatini aniqlaş va bolaning yetarli ta’minotini ta’minlaş qanday amalga oşirilişi kerak?

NAMUNA JAVOB

Aliment tölovçining rasmiy iş haqi kam bölib, norasmiy yoki raqamli platformalardan daromad olayotgan holatlarda, bolaning yetarli ta’minotini kafolatlaş uçun Oila kodeksining 102-moddasi qöllaniladi. Unga köra, agar ota-onaning daromadi özgarib tursa yoki rasman belgilanmagan bölsa, sud alimentni qat’iy summada belgilaşga haqli. Haqiqiy tölov qobiliyatini aniqlaşda sud barça dalillarni, jumladan bank aylanmalari, elektron tölov tizimlaridagi tuşumlar, mulkni ijaraga berişdan olinayotgan foyda kabi ma’lumotlarni inobatga oladi (Oila kodeksi, 104-modda). Isbotlaş majburiyati taraflar zimmasida bölib, aliment oluvçi norasmiy daromadlar mavjudligini tasdiqlovçi dalillarni taqdim etişi, tölovçi esa bu mablağlar daromad emasligini isbotlaşi kerak. Muqobil yondaşuv sifatida, agar norasmiy daromadning aniq miqdorini isbotlaş imkonsiz bölsa, sud alimentni qonunçilikda belgilangan mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining muayyan qismiga mos ravişda qat’iy summada belgilaşi mumkin. Şuningdek, agar tölovçi işlaşni va daromadini yaşirişni davom ettirsa, qarzni hisoblaşda Özbekiston Respublikasidagi örtaça oylik iş haqi miqdori asos qilib olinişi qonunda belgilangan (Oila kodeksi, 140-modda). Bu mexanizmlar bolaning manfaatlarini ustuvorligini ta’minlab, uni moddiy qiyinçiliklardan himoya qiladi.

16. Köçmas mulkni bolaga beriş orqali kelgusi alimentni tölaş haqida kelişuv tuzilganidan keyin bolaning oğir kasalligi aniqlansa, kelişuv barqarorligi bilan bolaning özgargan ehtiyojlarini ta’minlaş örtasidagi ziddiyat qanday hal etiladi?

NAMUNA JAVOB

Köçmas mulkni beriş orqali tuzilgan aliment kelişuvi odatdagi oylik ta’minotni qoplaşga qaratilgan bölib, uning barqarorligi qonun bilan himoya qilinadi. Biroq, bolaning oğir kasalligi kabi favqulodda

holatlar yuzaga kelganda, bola manfaatlarining ustuvorligi prinsipi asosida yondaşiladi. Oila kodeksining 103-moddasiga muvofiq, ota-ona favqulodda holatlar (bolaning oğir kasal bölişi, şikastlanişi) tufayli kelib çiqqan qöşimça xarajatlarda iştirok etişi şart. Bu majburiyat odatdagi aliment tölovlaridan, jumladan mol-mulk beriş orqali tuzilgan kelişuvdan mustaqil ravişda amal qiladi. Ziddiyatni hal etişda sud kelişuvni bekor qilmaydi, balki bolaning özgargan ehtiyojlarini qondiriş uçun qöşimça xarajatlarni qat'iy summada undiriş haqida qaror qabul qiladi. Muqobil yondaşuv sifatida, Oila kodeksining 132-moddasiga asosan, taraflarning moddiy yoki oilaviy ahvolida jiddiy özgarişlar yuz berganda, manfaatdor taraf kelişuvni özgartiriş talabi bilan sudga murojaat qilişi mumkin. Agar kasallik tufayli berilgan köçmas mulk bolaning ehtiyojlarini umuman qoplamay qolsa, sud bola manfaatlarini hisobga olib, kelişuv şartlarini özgartirişi va qöşimça oylik tölovlarni belgilaşi mumkin. Har ikki holatda ham qonun bolaning soğliği va ehtiyojlarini ta'minlaşni birinçi öringa qöyadi.

17. Aliment tölaş majburiyatiga ega bölgan şaxs qasddan işlaşdan boş tortsa va heç qanday mol-mulki bölmasa, bola ta'minotini kafolatlaş va tölovçini javobgarlikka tortiş mexanizmlari qanday işlaydi?

NAMUNA JAVOB

Aliment tölaş majburiyatiga ega şaxs qasddan işlaşdan boş tortganda va daromadi bölmaganda, qonunçilik bola ta'minotini kafolatlaş uçun bir qator qat'iy mexanizmlarni közda tutadi. Birinçidan, Oila kodeksining 140-moddasiga köra, agar qarzdor işlamasa yoki daromadini tasdiqlovçi hujjatlarni taqdim etmasa, aliment qarzi Özbekiston Respublikasidagi örtaça oylik iş haqi miqdori böyiça hisoblab çiqiladi. Bu qarzdorning sun'iy ravişda daromadsiz ekanligini rökaç qilib, majburiyatdan qoçişiga yöl qöymaydi. Ikkinçidan, agar şaxs alimentni uzrsiz sabablarga köra tölamasa, unga nisbatan ma'muriy va jinoiy javobgarlik çoralari qöllaniladi. Oila kodeksining 116-moddasiga asosan, sud qarorini bajarişdan böyin tovlaş jinoiy javobgarlikka yoki ota-onalik huquqidan mahrum qilişga sabab bölişi mumkin. Muqobil yondaşuv sifatida, Özbekiston qonunçiligida joriy etilgan Aliment tölovlari jamğarmasi mexanizmini körsatiş mumkin. Agar qarzdor jinoiy javobgarlikka tortilsa va undan qarzni undiriş imkonsiz bölsa, bola ta'minoti davlat tomonidan uşbu jamğarma hisobidan qoplab beriladi. Keyinçalik davlat ijroçisi bu mablağlarni qarzdordan majburiy tartibda undirib oladi. Bu tizim bola manfaatlarini töğridan-töğri himoya qilib, uning moddiy ta'minotsiz qolişining oldini oladi.

Glossariy

ALIMENT

Oila a'zolarining, şu jumladan ota-onaning voyaga yetmagan yoki yordamga muhtoj bolalariga, şuningdek boşqa qarindoşlarning bir-biriga qonunga muvofiq berişi şart bölgan moddiy ta'minoti.

Misol: Sardor sud qaroriga köra voyaga yetmagan farzandi uçun har oyda aliment tölab boradi.

Boğliq atamalar: Ta'minot, Aliment qarzi

ALIMENT TÖLAŞ TÖĞRISIDAGI KELIŞUV

Aliment tölaşi şart bölgan şaxs bilan aliment oluvçi örtasida yozma şaklda tuzilib, notarial tartibda tasdiqlanadigan, aliment miqdori, şartlari va tölaş tartibini belgilovçi şartnoma.

Misol: Malika va Anvar nikohdan ajralgaç, bolaning ta’minoti böyiça notarius orqali aliment tölaş töğrisidagi kelişuvni imzoladilar.

Boğliq atamalar: Notarius, Majburiy ijro

VOYAGA YETMAGAN BOLA
Ön sakkiz yoşga tölmagan şaxs bölib, davlat va ota-ona tomonidan alohida ğamxörlik hamda töliq moddiy ta’minot oliş huquqiga ega bölgan subyekt.

Misol: Voyaga yetmagan bola öz ota-onasidan ta’minot oliş huquqiga ega ekanligi qonun bilan kafolatlangan.

Boğliq atamalar: Bola huquqlari, Ta’minot

QAT’IY SUMMA
Aliment tölovçining daromadi özgaruvçan bölganda, rasmiy iş haqiga ega bölmaganda yoki daromaddan uluş tarzida undiriş imkoniyati bölmaganda sud tomonidan belgilanadigan aniq pul miqdori.

Misol: Nodirning rasmiy iş haqi doimiy bölmagani uçun sud alimentni har oy tölanadigan qat’iy summada belgiladi.

Boğliq atamalar: Aliment miqdori, Indeksatsiya

QÖŞIMÇA XARAJATLAR
Bolaning oğir kasalligi, şikastlanişi kabi favqulodda holatlar tufayli kelib çiqqan va uning ta’minoti uçun zarur bölgan, oddiy alimentdan taşqari undiriladigan xarajatlar.

Misol: Bolaning operatsiyasi uçun ketgan qöşimça xarajatlarni qoplaş maqsadida ona sudga murojaat qildi.

Boğliq atamalar: Aliment, Ta’minot

INDEKSATSIYA
Qat’iy summada belgilangan aliment miqdorini qonunçilik bilan belgilanadigan mehnatga haq tölaşning eng kam miqdoriga mutanosib ravişda oşirib boriş jarayoni.

Misol: Sud tomonidan belgilangan qat’iy summadagi aliment miqdori qonunçilikdagi özgarişlarga asosan indeksatsiya qilindi.

Boğliq atamalar: Qat’iy summa, Aliment miqdori

ALIMENT QARZI
Aliment tölaşi şart bölgan şaxs tomonidan sud qarori yoki notarial kelişuv asosida öz vaqtida tölanmagan va yiğilib qolgan pul mablağlari.

Misol: Davlat ijroçisi aliment qarzi miqdorini hisoblab, uni undirişni qarzdorning mol-mulkiga qaratdi.

Boğliq atamalar: Neustoyka, Majburiy ijro

> **NEUSTOYKA**
> Sud qarori yoki kelişuvga köra aliment tölaş majburiyatini öz vaqtida bajarmaganlik uçun aybdor şaxs tomonidan keçiktirilgan har bir kun uçun tölanadigan jarima (öndan bir foiz).

Misol: Alimentni uç oy keçiktirgan ota qarz summasidan taşqari neustoyka ham tölaşga majbur böldi.

Boğliq atamalar: Aliment qarzi, Javobgarlik

> **ÖGAY OTA VA ÖGAY ONA**
> Özining qoniy bolasi bölmagan, lekin turmuş örtoğining farzandini (ögay öğil yoki qizni) tarbiyalagan va ta’minot bergan şaxslar.

Misol: Ögay ona öz qaramoğidagi voyaga yetmagan ögay qiziga ta’minot beriş majburiyatini öz zimmasiga oldi.

Boğliq atamalar: Ta’minot, Qarindoşlar

> **GAROV ŞARTNOMASI**
> Aliment tölaş majburiyatini ta’minlaş maqsadida qarzdor va undiruvçi örtasida tuziladigan, qarz vaqtida tölanmasa undiruvni garov mulkiga qaratişni nazarda tutuvçi kelişuv.

Misol: Aliment tölovçi xorijga ketişdan oldin öz majburiyatini ta’minlaş uçun avtomobilini garovga qöyiş böyiça şartnoma tuzdi.

Boğliq atamalar: Aliment tölaş töğrisidagi kelişuv, Majburiy ijro

---

Xronologiya

Aliment majburiyatlari institutining huquqiy rivojlanişi

> **1989 · BOLA HUQUQLARI TÖĞRISIDAGI KONVENSIYA QABUL QILINIŞI**
> BMT tomonidan bola huquqlarini, jumladan uning ta’minot va munosib turmuş darajasiga bölgan huquqlarini xalqaro darajada kafolatlovçi hujjat qabul qilindi.

Ahamiyati: Bolaning manfaatlarini ustuvorligini ta’minlovçi xalqaro standartlar örnatildi.

> **1998 · ÖZBEKISTON RESPUBLIKASINING OILA KODEKSI QABUL QILINIŞI**
> Oila a’zolarining, şu jumladan ota-ona va bolalar, er-xotin hamda boşqa qarindoşlarning aliment majburiyatlarini tartibga soluvçi asosiy qonun hujjati qabul qilindi.

Ahamiyati: Aliment undirişning qonuniy va şartnomaviy asoslari milliy qonunçilikda mustahkamlandi.

2003 · BIR NEÇA HAL QILUV QARORLARI BÖYIÇA ALIMENT MIQDORINI BELGILAŞ
Oila kodeksining 115-moddasiga özgartiriş kiritilib, bir neça sud qarorlari böyiça undiriladigan alimentning umumiy miqdori qonuniy çegaradan oşib ketsa, uni kamaytiriş tartibi belgilandi.

Ahamiyati: Aliment tölovçining huquqlari va adolatli uluş taqsimoti kafolatlandi.

2008 · BOLA HUQUQLARINING KAFOLATLARI TÖĞRISIDAGI QONUN
Bolaning jismoniy, intellektual va ijtimoiy rivojlanişi uçun yetarli turmuş darajasiga ega böliş huquqi davlat tomonidan kafolatlandi.

Ahamiyati: Bola ta’minoti va aliment majburiyatlarining ijtimoiy ahamiyati oşirildi.

2018 · ALIMENTLARNI OLDINDAN TÖLAŞ VA GAROV ŞARTNOMASI
Oila kodeksiga alimentlarni oldindan tölaş yoki majburiyatni ta’minlaş uçun garov şartnomasi tuziş imkoniyatini beruvçi normalar kiritildi.

Ahamiyati: Aliment undiruvçilarning mulkiy manfaatlari qöşimça kafolatlandi.

2021 · ALIMENT MIQDORINI MEHNATGA HAQ TÖLAŞ ENG KAM MIQDORIGA BOĞLAŞ
Har bir bola uçun undiriladigan alimentning eng kam miqdori mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining 26,5 foizidan kam bölmasligi qat’iy belgilandi.

Ahamiyati: Inflyatsiya va iqtisodiy özgarişlar şaroitida bolalar ta’minoti himoya qilindi.

2022 · ER-XOTIN TA’MINOTI QOIDALARINI TAKOMILLAŞTIRIŞ
Nogironligi bölgan bolani parvarişlayotgan er yoki xotinning ta’minot oliş huquqlari aniqlaştirilib, Oila kodeksiga tegişli özgartirişlar kiritildi.

Ahamiyati: Ijtimoiy himoyaga muhtoj ota-onalarning huquqlari kengaytirildi.

Mind-map

Aliment majburiyatlari

- Tuşunça va asoslar: Aliment majburiyatini vujudga keltiruvçi yuridik faktlar
- — Qonuniy asoslar: Qon-qarindoşlik va qonunda belgilangan holatlar
- — Şartnomaviy asoslar: Aliment tölaş töğrisidagi kelişuv
- — Sud qarori: Majburiyat ixtiyoriy bajarilmaganda sud hujjati
- Bolalar uçun aliment: Ota-onaning voyaga yetmagan va nogiron bolalarga ta’minoti
- — Uluşli miqdor: 1 bola - 1/4, 2 bola - 1/3, 3+ bola - 1/2 qism (OK 99-modda)
- — — Eng kam miqdor: Mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining 26,5 foizi

- — Qat’iy summa: Daromad özgaruvçan bölganda belgilanadi (OK 102-modda)
- — Qöşimça xarajatlar: Kasallik kabi favqulodda holatlarda (OK 103-modda)
- — Voyaga yetgan bolalar: Mehnatga layoqatsiz va yordamga muhtoj bölganda (OK 100-modda)
- Ota-onani ta’minlaş: Bolalarning ota-onaga ğamxörlik majburiyati
- — Majburiyat şarti: Bolalar voyaga yetgan va mehnatga layoqatli bölişi (OK 109-modda)
- — Qat’iy summada belgilaş: Sud tomonidan oilaviy ahvolni hisobga olib belgilanadi
- — — Eng kam miqdor: Mehnatga haq tölaş eng kam miqdorining 11,75 foizi
- — Ozod qiliş: Ota-onalik majburiyatini bajarmagan bölsa (OK 113-modda)
- Er-xotin ta’minoti: Er-xotin va sobiq er-xotinning aliment majburiyatlari
- — Homiladorlik davri: Homiladorlik va bola 3 yoşga tölgunça (OK 117-modda)
- — Nogiron bolaga qaraş: 18 yoşgaça yoki I guruh nogiron bolaga qaraganda
- — Pensiya yoşidagilar: Ajralgandan keyin 5 yil içida pensiyaga çiqqanda
- — Majburiyatni çeklaş: Qisqa nikoh yoki noloyiq xulq-atvor sababli (OK 120-modda)
- — — Yangi nikoh: Aliment oluvçi yangi nikohga kirganda majburiyat tugaydi
- Boşqa qarindoşlar: Oila kodeksining 16-bobi
- — Bobo, buvi va nevara: Ota-onadan ta’minot ololmaganda (OK 123-modda)
- — Aka-uka, opa-singil: Yetarli mablağga ega bölganda (OK 125-modda)
- — Ögay ota-ona va bolalar: Tarbiyalaganlik va ta’minot berganlik faktiga asosan
- — Tarbiyaçilar: Kamida 5 yil doimiy tarbiya qilganda (OK 126-modda)
- Aliment kelişuvi: Ixtiyoriy tartibda aliment tölaş (OK 17-bob)
- — Yozma va notarial: Şaklga rioya qilmaslik haqiqiymaslikka olib keladi (OK 131-modda)
- — — Ijro kuçi: Notarial kelişuv ijro varaqasi kuçiga ega
- — Tölaş usullari: Uluş, qat’iy summa yoki mol-mulk beriş yöli bilan
- — Özgartiriş: Özaro rozi bölmasa sud tartibida özgartiriladi
- Sud tartibida undiriş: Majburiy tartibda aliment undiriş jarayoni
- — Murojaat muddati: Xohlagan vaqtda, ötgan 3 yil uçun ham undiriş mumkin
- — Qarzni hisoblaş: Daromad bölmasa örtaça iş haqidan hisoblanadi (OK 140-modda)
- — Javobgarlik: Keçiktirilgan kunlar uçun neustoyka (OK 142-modda)
- — Indeksatsiya: Qat’iy summani qonunçilikka mos ravişda oşiriş (OK 144-modda)

Tuşuntiriş va sxema

Aliment undiriş jarayoni va huquqiy oqibatlari

DIAGRAMMADAGI BOĞLANIŞLAR

- Aliment ehtiyoji ’Ixtiyoriy tartib ’Özaro kelişuv
- Özaro kelişuv ’Tasdiqlaş ’Notarius

- Notarius ’Bajarilmasa ’Majburiy ijro
- Aliment ehtiyoji ’Kelişuv bölmasa ’Nizo mavjudligi
- Nizo mavjudligi ’Da’vo arizasi ’Sud
- Sud ’Nizo bölmaganda ’Sud buyruği
- Sud ’Daromad özgarganda ’Qat’iy summa
- Sud buyruği ’Ijroga qaratiş ’Majburiy ijro
- Qat’iy summa ’Ijroga qaratiş ’Majburiy ijro
- Majburiy ijro ’Vaqtida tölanmasa ’Qarz va javobgarlik

Manbalar

UŞBU MAVZU MANBALARI

O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi (30.04.1998) — https://lex.uz/docs/104720

“Bola huquqlarining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonun, O‘RQ-139 (07.01.2008) — https://lex.uz/docs/1297318

Bola huquqlari to‘g‘risidagi konvensiya (BMT, 20.11.1989) — https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

TAVSIYA ETILGAN ADABIYOTLAR (DASTURDAN)

- Maxmudxodjayeva U.M., Usmonova M.Y. Oila huquqida aliment munosabatlari: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: TDYU, 2025.
- Babajonova D.I., Qilichev X.M., Maxmudxodjayeva U.M., Orazimbetov R.M. Oila huquqi: Darslik. – T.: O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2026. – 220 b. V bob.

Iqtibos keltirişdan oldin har bir manbani uning amaldagi rasmiy matni bilan soliştiring.

Öquv matni ta’lim maqsadida sun’iy intellekt yordamida tayyorlangan. Bu yuridik maslahat emas; iqtibos keltirişdan oldin birlamçi manbalar bilan tekşiring. Toşkent davlat yuridik universiteti · Oila va meros huquqi.

OXFORDER LLC tomonidan yaratilgan · Naşr 2026.11